

2.4. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ НАВЧАННЯ ТА РОЗВИТКУ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

ENSURING THE QUALITY OF VOCATIONAL EDUCATION IN THE CONTEXT OF LIFELONG LEARNING AND DEVELOPMENT

Вікторія Ключник

методист,

Навчально-методичний центр професійно-
технічної освіти у Дніпропетровській
області, м. Дніпро,

<https://orcid.org/0009-0009-8018-9096>
vikiniki.23021966@gmail.com

Viktoriia Kliuchnyk

methodist,

Educational and methodological center
vocational and technical education in the
Dnipropetrovsk region, Dnipro,

<https://orcid.org/0009-0009-8018-9096>
vikiniki.23021966@gmail.com

Представлено аналіз якості професійної освіти в контексті навчання та розвитку впродовж життя. Досліджуються ключові фактори, що визначають якість освіти, розглядаються сучасні виклики щодо її доступності та пропонуються потенційні стратегії вдосконалення системи професійної освіти для задоволення потреб суспільства, яке постійно змінюється.

The analyses the quality of vocational education in the context of lifelong learning and development. The key factors that determine the quality of education are explored, current challenges to its accessibility are considered, and potential strategies for improving the vocational education system to meet the needs of a constantly changing society are proposed.

Ключові слова: освіта, якість, навчання
впродовж життя.

Keywords: education, quality, lifelong
learning.

У контексті четвертої промислової революції та стрімкого розвитку технологій концепція навчання впродовж життя стає не просто бажаною, а необхідною умовою для професійного та особистісного розвитку.⁴⁰⁵ Професійна освіта відіграє ключову роль у забезпеченні населення актуальними навичками та знаннями, необхідними для адаптації до швидкозмінних умов ринку праці. Вона є основою, на якій будується подальше безперервне навчання та професійний розвиток особистості.⁴⁰⁶

Важливість професійної освіти підкреслюється її здатністю забезпечувати економіку кваліфікованими кадрами, сприяти

⁴⁰⁵ World Economic Forum. (2023). *The future of work report 2023*. World Economic Forum. https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2023.pdf

⁴⁰⁶ Cedefop. (2023c). *Vocational education and training in Europe, 1995–2035: Scenarios for European vocational education and training in the twenty-first century*. Publications Office of the European Union. <http://data.europa.eu/doi/10.2801/794471>

інноваціям та економічному зростанню, підвищувати конкурентоспроможність працівників, зменшувати рівень безробіття та соціальної нерівності.⁴⁰⁷ В епоху, коли технології змінюються швидше, ніж колись, професійна освіта стає мостом між традиційними формами навчання та постійним оновленням знань і навичок протягом всього життя.⁴⁰⁸

Якість професійної освіти – це багатовимірне поняття, яке охоплює такі аспекти, як відповідність освітніх програм потребам ринку праці, ефективність освітнього процесу, рівень компетентності випускників, задоволеність стейкхолдерів (здобувачів освіти, роботодавців, суспільства).⁴⁰⁹ Якісна професійна освіта повинна забезпечувати формування як технічних (*hard skills*), так і соціальних (*soft skills*) навичок, необхідних для успішної кар'єри та адаптації до змін. Це особливо важливо в контексті навчання впродовж життя, оскільки саме ці навички дозволяють людині постійно вчитися та розвиватися.

На якість освіти впливають кілька ключових факторів. По-перше, кваліфікація педагогічних працівників. Професійний досвід викладачів у відповідній галузі, постійний розвиток педагогічної майстерності, регулярне підвищення кваліфікації викладачів та залучення практиків з виробництва до викладання дає змогу здобувачам освіти отримувати сучасні та необхідні знання для набуття професійних компетентностей. Це також демонструє принцип навчання впродовж життя на практиці, коли самі викладачі постійно оновлюють свої знання та навички.

По-друге, актуальність навчальних програм. Для забезпечення вимог сучасного ринку праці, який стрімко змінюється, необхідним є регулярний перегляд та оновлення змісту освіти, відповідність міжнародним стандартам, інтеграція новітніх технологій та практик у освітній процес, баланс між теоретичною та практичною підготовкою. Ця гнучкість та адаптивність навчальних програм є ключовою для підготовки фахівців, здатних до безперервного навчання та розвитку.

Матеріально-технічна база є наступним важливим фактором. Сьогодні далеко не всі заклади професійно-технічної освіти, особливо ті, що готують фахівців складних професій (металообробка, зварювання) можуть похвалитися наявністю сучасного обладнання та

⁴⁰⁷ European Commission. (2020b). *European skills agenda for sustainable competitiveness, social fairness and resilience*. Publications Office of the European Union. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1223&langId=en>

⁴⁰⁸ OECD. (2021). *OECD skills outlook 2021: Learning for life*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/0ae365b4-en>

⁴⁰⁹ UNESCO. (2022). *Global education monitoring report 2022: Inclusion and education*. UNESCO Publishing. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373718>

інструментів, що є запорукою якісної професійної підготовки випускників. Крім цього, на якість освіти суттєво впливають доступ до актуального програмного забезпечення, створення навчально-виробничих комплексів, наявність розвинутої інфраструктури для дистанційного та змішаного навчання. Ці елементи не лише покращують якість первинної професійної підготовки, але й створюють основу для подальшого навчання та перекваліфікації протягом життя.

Зв'язок з роботодавцями та практична орієнтованість професійного навчання є ще одним значущим фактором. Позитивний вплив створюють стажування та виробнича практика на підприємствах-замовниках кадрів, спільні проекти з підприємствами, участь роботодавців у розробці освітніх програм та розвиток системи дуальної освіти. Така співпраця не лише підвищує якість первинної професійної підготовки, але й створює передумови для подальшого навчання на робочому місці та розвитку корпоративних освітніх програм, що є важливою складовою навчання впродовж життя.

Система оцінки та забезпечення якості також відіграє важливу роль. Створення та функціонування внутрішньої системи управління якістю в закладах освіти дозволяє оцінити ефективність методів навчання, які застосовуються, та своєчасно коригувати освітню траєкторію здобувачів освіти. Важливо проводити моніторинг працевлаштування випускників та оцінку задоволеності роботодавців. Ці механізми забезпечення якості створюють основу для постійного вдосконалення освітнього процесу та адаптації до змінних потреб ринку праці, що є ключовим у контексті навчання впродовж життя.

У забезпеченні якості сучасної професійної освіти мають місце певні виклики, які потребують відповідного реагування. Для подолання наслідків швидкого застарівання знань та навичок необхідно постійно оновлювати навчальні програми, розвивати системи короткострокових курсів для швидкої перекваліфікації, впроваджувати концепції «навчання тому, як вчитися». Ці підходи безпосередньо пов'язані з концепцією навчання впродовж життя, оскільки вони готують здобувачів освіти до постійного оновлення своїх знань та навичок.

Потреби розвитку у здобувачів освіти критичного мислення, навичок комунікації та роботи в команді, адаптивності та гнучкості, емоційного інтелекту та лідерства можуть бути забезпечені інтеграцією *soft skills* у навчальні програми. Ці навички є ключовими для успішного навчання впродовж життя, оскільки вони дозволяють людині ефективно взаємодіяти з іншими, адаптуватися до нових ситуацій та постійно вчитися.

Адаптація до цифрової трансформації освіти відбувається шляхом розвитку цифрових компетентностей викладачів та здобувачів освіти, впровадженням систем управління навчанням (LMS), створенням якісного цифрового освітнього контенту, забезпечення кібербезпеки та захисту даних. Ці аспекти не лише підвищують якість професійної освіти, але й готують здобувачів до навчання в цифровому середовищі протягом всього життя.

Існують певні стратегії покращення якості освіти, які також сприяють реалізації концепції навчання впродовж життя. Використання інновацій в освітніх технологіях, а саме: впровадження змішаного та онлайн-навчання, що передбачає розробку якісних онлайн-курсів, створення віртуальних лабораторій, забезпечення технічної підтримки для здобувачів освіти та педагогів; використання віртуальної та доповненої реальності для практичних занять (симуляції робочих процесів, віртуальні тренажери для небезпечних або дорогих операцій, AR-інструкції для навчання роботі з обладнанням, створення імерсивних навчальних середовищ). Ці інновації не лише підвищують якість професійної освіти, але й створюють нові можливості для навчання протягом життя, роблячи освіту більш доступною та гнучкою.

Партнерство з бізнесом є ще однією важливою стратегією. Воно може полягати в розробці навчальних програм у співпраці з роботодавцями через залучення створених галузевих рад з питань кваліфікацій, регулярні консультації з представниками підприємств, спільну розробку професійних стандартів, запровадження механізмів швидкого оновлення навчальних програм відповідно до потреб ринку. Створення програм дуальної освіти, що потребує законодавчого забезпечення дуальної форми навчання, розробки механізмів співфінансування навчання, створення системи наставництва на підприємствах, забезпечення балансу між теоретичним навчанням та практичною підготовкою. Залучення професіоналів-практиків до викладання шляхом створення програм підготовки педагогічних працівників з числа практиків, організації гостьових лекцій та майстер-класів, спільного керівництва проектами здобувачів освіти, стажування педагогів на підприємствах. Ці форми співпраці не лише підвищують якість професійної освіти, але й створюють міцні зв'язки між освітою та виробництвом, що є ключовим для реалізації концепції навчання впродовж життя.

Державна політика та фінансування через упровадження системи ваучерів на навчання також може сприяти реалізації концепції навчання впродовж життя. Це передбачає розробку механізму видачі та

використання освітніх ваучерів, визначення категорій населення, які мають право на ваучери, створення системи акредитації провайдерів освітніх послуг та здійснення моніторингу ефективності використання ваучерів. Така система може зробити професійну освіту та навчання впродовж життя більш доступними для різних верств населення.

Підвищення гнучкості освітніх програм є ще однією важливою стратегією, яка безпосередньо пов'язана з концепцією навчання впродовж життя. Це можна забезпечити використанням модульної структури навчання, розробляючи освітні програми на основі компетентнісного підходу, створюючи банк освітніх модулів, забезпечуючи можливості вибору індивідуальної траєкторії навчання, впроваджуючи системи накопичення та трансферу кредитів. Визнання результатів неформального та інформального навчання також є важливим аспектом, для чого потрібно розробити процедури оцінки та визнання попереднього досвіду, впровадити професійні портфоліо, розвивати мережу центрів оцінки кваліфікацій. Розробка коротких спеціалізованих курсів для швидкого оновлення навичок є ще одним елементом підвищення гнучкості освітніх програм. Це передбачає здійснення аналізу потреб ринку праці у конкретних навичках, присвоєння «мікрокваліфікацій» за окремі компетентності, розвиток платформ для швидкого запуску нових курсів, співпрацю з виробництвом для визначення актуального змісту курсів.

Навчання впродовж життя (lifelong learning) є концепцією, яка визнає необхідність постійного розвитку людини через освіту та професійний розвиток на всіх етапах життя. У сучасному світі, де знання і навички швидко застарівають, людина повинна бути готовою до безперервного оновлення своїх компетентностей. Професійна освіта в цьому контексті виступає не лише як початковий етап професійної підготовки, але і як фундамент для подальшого навчання та розвитку.

Важливість навчання впродовж життя для професійного розвитку полягає у тому, що ця система дозволяє не тільки підвищувати кваліфікацію фахівців, але й сприяє їхній адаптації до нових професій і умов ринку праці. Це особливо актуально у зв'язку з автоматизацією виробничих процесів, коли деякі професії зникають, натомість виникають нові спеціалізації. Професійна освіта, яка враховує ці тенденції та готує здобувачів до постійного навчання, стає ключовим фактором успіху на ринку праці.

Системи навчання впродовж життя мають позитивний вплив на економіку, оскільки підвищують продуктивність працівників і сприяють інноваціям. Для суспільства це також є важливим фактором соціальної стабільності, оскільки забезпечує рівні можливості для

професійного розвитку незалежно від віку чи соціального статусу. Професійна освіта, яка інтегрує принципи навчання впродовж життя, стає потужним інструментом соціальної мобільності та економічного розвитку.

Інтеграція концепції навчання впродовж життя у професійну освіту вимагає переосмислення традиційних підходів до навчання. Замість фокусу на передачі конкретних знань та навичок, які можуть швидко застаріти, професійна освіта повинна розвивати у здобувачів освіти здатність до самостійного навчання, критичного мислення та адаптації до змін. Це означає, що крім технічних навичок, велика увага має приділятися розвитку так званих «м'яких навичок» (soft skills), таких як комунікація, робота в команді, вирішення проблем та емоційний інтелект.

Важливим аспектом інтеграції навчання впродовж життя у професійну освіту є розвиток цифрової грамотності. В епоху цифрової трансформації, здатність ефективно використовувати цифрові технології стає необхідною умовою для успішної кар'єри в будь-якій галузі. Професійна освіта повинна не лише навчати використанню конкретних цифрових інструментів, але й розвивати загальну цифрову компетентність, яка дозволить адаптуватися до нових технологій у майбутньому.

Ще одним важливим аспектом є розвиток підприємницьких навичок. У світі, де традиційні моделі зайнятості змінюються, а фрілансерство та самозайнятість стають все більш поширеними, здатність створювати та управляти власними проектами стає ключовою навичкою. Професійна освіта повинна включати елементи підприємницької освіти, навчаючи здобувачів освіти основам бізнес-планування, маркетингу та фінансового менеджменту.

Важливо також звернути увагу на роль професійної освіти у забезпеченні соціальної інклюзії. Навчання впродовж життя повинно бути доступним для всіх верств населення, включаючи людей з обмеженими можливостями, ветеранів та ветеранок війни, мігрантів, людей старшого віку та інших вразливих груп. Це вимагає розробки гнучких освітніх програм, які враховують різноманітні потреби та обставини слухачів, а також використання технологій для забезпечення доступності освіти.

Роль викладачів у контексті навчання впродовж життя також змінюється. Замість того, щоб бути просто передавачами знань, вони стають фасилітаторами навчання, допомагаючи здобувачам освіти розвивати навички самостійного навчання та критичного мислення. Це вимагає постійного професійного розвитку самих викладачів, які

повинні бути готовими до впровадження нових педагогічних підходів та технологій.

Партнерство між освітніми закладами, бізнесом та урядом стає ключовим фактором успіху в реалізації концепції навчання впродовж життя. Такі партнерства можуть забезпечити актуальність освітніх програм, створити можливості для практичного навчання та стажування, а також сприяти розвитку системи визнання неформальної та інформальної освіти.

Важливо також враховувати глобальний контекст професійної освіти та навчання впродовж життя. В умовах глобалізації ринку праці, здатність працювати в міжнародному середовищі стає все більш важливою. Це вимагає розвитку мовних навичок, міжкультурної компетентності та розуміння глобальних економічних тенденцій.

Інновації в галузі освітніх технологій відкривають нові можливості для реалізації концепції навчання впродовж життя. Масові відкриті онлайн-курси (МООС), адаптивне навчання на основі штучного інтелекту, віртуальна та доповнена реальність – всі ці технології можуть зробити професійну освіту більш доступною, персоналізованою та ефективною. Однак важливо забезпечити, щоб впровадження цих технологій не створювало нових форм нерівності, а навпаки, сприяло демократизації освіти.

У контексті швидких технологічних змін та автоматизації багатьох професій, здатність до перекваліфікації та освоєння нових професій стає критично важливою. Професійна освіта повинна готувати студентів до можливості зміни кар'єри протягом життя, розвиваючи гнучкість мислення та здатність до навчання в різних галузях.

Важливим аспектом навчання впродовж життя є також розвиток системи визнання та сертифікації навичок, отриманих через неформальну та інформальну освіту. Це може включати розробку національних рамок кваліфікацій, які враховують різні форми навчання, впровадження систем цифрових бейджів для визнання мікрокваліфікацій, а також розвиток процедур оцінки та визнання попереднього досвіду навчання.

Не менш важливим є розвиток культури навчання в суспільстві загалом. Це передбачає формування позитивного ставлення до навчання як до постійного процесу, який триває протягом всього життя, а не обмежується формальною освітою. Професійна освіта може відігравати ключову роль у формуванні такої культури, демонструючи цінність постійного навчання та розвитку.

У контексті сталого розвитку, професійна освіта та навчання впродовж життя також повинні враховувати екологічні аспекти. Це включає розвиток «зелених» навичок, необхідних для переходу до більш стійкої економіки, а також формування екологічної свідомості та відповідальності.

Нарешті, важливо відзначити роль професійної освіти та навчання впродовж життя у забезпеченні психологічного благополуччя та особистісного розвитку. Постійне навчання не лише підвищує професійну конкурентоспроможність, але й сприяє самореалізації, підвищує самооцінку та забезпечує відчуття причетності до суспільства.

Підсумовуючи, можна сказати, що якість професійної освіти є одним з ключових факторів, що впливають на розвиток людського капіталу та забезпечують можливість навчання впродовж життя. В умовах стрімких технологічних змін та глобалізації ринку праці, професійна освіта стикається з низкою викликів, але водночас має значний потенціал для інновацій та вдосконалення. Інтеграція принципів навчання впродовж життя у професійну освіту є не просто бажаною, а необхідною умовою для підготовки фахівців, здатних успішно функціонувати в сучасному світі.

Для досягнення цих цілей необхідно розвивати інфраструктуру освіти, впроваджувати інноваційні технології та забезпечувати підтримку для вразливих груп населення. Важливо також розвивати партнерство між освітніми закладами, бізнесом та урядом, впроваджувати гнучкі освітні програми та системи визнання різних форм навчання.

Успішне вирішення цих питань сприятиме соціально-економічному розвитку та зростанню конкурентоспроможності нації в умовах глобальної економіки. Професійна освіта, інтегрована з концепцією навчання впродовж життя, стає потужним інструментом для забезпечення сталого розвитку, соціальної справедливості та особистісного зростання кожного члена суспільства.